

КРЕМЛІВСЬКІ ПРОПАГАНДИСТСЬКІ МІФОЛОГЕМИ ЯК ЧИННИК ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ¹

Ірина КРАСНОДЕМСЬКА

orcid.org/0000-0001-5552-9073

кандидат історичних наук, завідувачка відділу етнології та історії України

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка

email: kiisof@ukr.net

Анотація. Досліджено сутність основних російських міфів, що використовуються РФ у війні проти України, та їхній вплив на суспільну свідомість, національну безпеку та міжнародне сприйняття України. Проаналізовано інструменти та механізми кремлівської пропаганди в контексті агресивної зовнішньої політики РФ. Визначено можливі шляхи протидії кремлівським пропагандистським наративам у вітчизняному та міжнародному інформаційному просторі.

Ключові слова: кремлівська пропаганда, міфологеми, російська агресія, наративи, міфи, Російська Федерація, Україна, фальсифікація, інформаційний простір.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях повномасштабного конфлікту, розв'язаного Російською Федерацією проти України, кремлівські пропагандистські міфологеми залишаються ключовим інструментом впливу на суспільну свідомість. Вони виконують функцію не лише легітимації зовнішньої агресії, але й слугують підґрунтям для внутрішньої дестабілізації через спотворення уявлень про історію, культуру, політику та ідентичність. Такі маніпулятивні наративи спрямовані на делегітимацію української державності, створюючи інформаційно-психологічний простір, що сприяє реалізації гібридних стратегій Росії.

Зростаючий масштаб та вплив російських дезінформаційних кампаній обумовлюють нагальну потребу в детальному вивченні їхніх ідеологічних основ. Філософія цих пропагандистських

конструкцій будується на концептах «єдиного народу», «історичної місії» або «визвольної ролі», що стали елементами масштабної інформаційної війни, інтегрованої в економічні, військові та дипломатичні ресурси агресії. Небезпека полягає у здатності цих міфів трансформувати колективне сприйняття, підривати довіру до демократичних інституцій і провокувати внутрішні конфлікти.

У таких умовах дослідження кремлівських пропагандистських міфів набуває критичного значення для збереження гуманітарної безпеки держави, зміцнення національної єдності й захисту України від зовнішніх інформаційних маніпуляцій та дає змогу створити ефективні механізми для державних установ, аналітичних центрів, освітніх закладів, медійних платформ, щоб протидіяти маніпулятивно-інформаційній російській стратегії.

¹ Стаття написана в межах виконання фундаментальної НДР «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» (№ держреєстрації 0125U002252).

Огляд досліджень та публікацій.

Сучасні українські дослідники розглядають проблеми політичної пропаганди, зокрема російської, як багатовимірне явище, яке охоплює інформаційно-психологічний, комунікативний, безпековий та іміджевий виміри. У праці Н. Вітюк [6] наголошується на деструктивних особливостях пропагандистського дискурсу в умовах інформаційно-психологічної війни, водночас В. Гурковський [12] акцентує на захисті іміджу української держави в умовах глобалізованого інформаційного простору. Ґрунтовне теоретико-практичне осмислення природи політичної пропаганди як засобу здобуття, утримання та реалізації влади представлено в розвідці Д. Павлова [24], а дослідження Н. Карпчука та Б. Юськіва [18] виявляє специфіку впливу російських наративів на формування образу української влади. Є. Міненко [21] аналізує, яким чином пропаганда підриває суспільно-державну стабільність, натомість Н. Васильєва [3] визначає її як ключову загрозу інформаційній безпеці держави. У більш прикладному вимірі Р. Горбик, Д. Дуцик і С. Шалайський [10] досліджують ефективність українських механізмів протидії дезінформації під час повномасштабної війни. Ці праці комплексно окреслюють методи й інструменти російської пропаганди та можливі шляхи її нейтралізації, пропонуючи міждисциплінарний підхід до розуміння та подолання цього феномена.

Різні моделі російських міфів розглядають зарубіжні вчені D. Adamsky [42], T. Čížik, A. Schmidt-Felzmann, S. Amb. Gvineria, M. Pashkov, D. Šukytė [44; 45], U. E. Franke [49], C. Paul, M. Matthews [53], P. Pomerantsev [55], J. Darczewska [46] та інші.

Мета статті полягає у комплексному аналізі та систематизації кремлівських пропагандистських міфологем як інструмента інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної агресії Російської Федерації проти України, а також у визначенні їхньої функціональної ролі у конструюванні деструктивних наративів, спрямованих на підриг української державності, послаблення суспільної єдності та зменшення рівня міжнародної підтримки України.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових елементів російської інформаційно-пропагандистської політики є використання ідеологем – стабільних смислових конструкцій, які слугують інструментом для виправдання дій агресора, консолідації внутрішньої аудиторії та підригу інформаційної стабільності в середовищі супротивника. Важливою їхньою особливістю є уникнення побудови цілісної й послідовної ідеологічної системи, натомість спираючись на гнучкий підхід до політичних та воєнних реалій, а зміст часто характеризується комбінацією взаємовиключних тверджень, які орієнтовані передусім на емоційне сприйняття масової аудиторії, незалежно від логічної цілісності представленої інформації. З таким підходом створюється можливість максимального впливу у моменти критичних змін, використовуючи маніпулювання настроями суспільства як потужний інструмент для реалізації стратегічних цілей.

Міфологеми кремлівської пропаганди є особливою формою комунікаційного впливу, яка суттєво відрізняється від класичної пропаганди. Якщо традиційні пропагандистські моделі зазвичай спираються на стабільні ідеологічні основи, то російські міфи вирізняються своєю

винятковою адаптивністю, ситуативною природою та відсутністю принципності [55]. Їхня головна мета полягає не у формуванні цілісної ідеологічної картини світу, а у створенні атмосфери різночитань «правди», що зводить об'єктивність істини нанівець та перетворює її на відносне поняття [53].

Одним із ключових методів, який активно використовує кремлівська ідеологічна машина, є так зване інформаційне алібі. Суть його полягає у поширенні суперечливих та взаємовиключних версій подій, що дає змогу уникати прямої відповідальності за вчинені злочини та водночас дезорієнтувати міжнародну аудиторію, сіяти сумніви й нівелювати довіру до будь-яких інформаційних джерел [46].

Нині російська збройна агресія проти України супроводжується систематичним впровадженням пропагандистських наративів, що спрямовані на виправдання війни та дискредитацію українців.

Серед потужних засобів дезінформаційної політики Кремля, який активно використовується у рамках сучасної гібридної війни, є *міф про «нацизм в Україні»*. Російська пропаганда понад 20 років позиціонує українців як «бандерівців», «фашистів» і «нацистів», що асоціюється зі злом як символом Другої світової війни та формує образ українців як «екзистенційного ворога».

Залежно від стратегічних інтересів РФ у різні періоди тональність та інтенсивність риторики про «український фашизм» суттєво змінювалися. Під час Помаранчевої революції російські політехнологи, які працювали на підтримку промосковського кандидата В. Януковича, активно поширювали звинувачення

на адресу його опонентів у «фашизмі». Коли у 2010–2012 рр. В. Янукович і Партія регіонів повернулися до влади, рівень подібної риторики став мінімальним. Однак із початком Революції Гідності наратив про «український фашизм» став ключовою складовою російської пропаганди в контексті гібридної війни проти України, зокрема підставою для анексії Криму й війни на Донбасі. З 2022 р. він набув ще більшого значення, ставши головним виправданням повномасштабної агресії проти України. Саме тоді В. Путін метою війни оголосив «денацифікацію» України [9, с. 7; 7, с. 249–250; 22; 28].

Метою поширеної міфологеми про «український нацизм» є навмисне спотворення історичних фактів, маніпуляція складним минулим України та приховування масштабного внеску українців у перемогу над нацизмом у Другій світовій війні.

Насправді ж втрати, яких зазнала Україна, були надзвичайно високими. У боях загинуло майже 4 млн. українців, ще 5,5 млн. – цивільних. Повністю було знищено близько 700 населених пунктів, 10 млн. мешканців України залишилися без житла або проживали в ушкоджених будівлях. 2,4 млн. українців стали остарбайтерами – примусовими робітниками в Німеччині, з них 400 тис. загинули на чужині, а додому повернулись 59% [37].

На території УРСР (разом із Закарпаттям та Кримом) діяло 817 нацистських таборів примусового утримування цивільного населення та військовополонених [37].

Виділяючи окремі випадки співпраці деяких українських організацій із Третім Рейхом, російські пропагандисти замовчують ті сторінки історії, які свідчать про боротьбу українського визвольного руху

як проти нацистської, так і радянської окупації, та свідомо перебільшують і абсолютизують явище українського колабораціонізму, водночас ігноруючи значний внесок українців у боротьбу проти нацистської Німеччини.

Однак слід враховувати, що українці брали безпосередню участь у боях, а українські землі стали центром масштабного партизанського руху. Діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської армії (УПА) в роки Другої світової війни мала характер боротьби на два фронти. Як підкреслює Т. Снайдер, після короткого періоду спроб використати німецьке вторгнення для здобуття державності ОУН перейшла до підпілля, а створена у 1942–1943 рр. УПА одночасно воювала проти німецької окупаційної влади, радянських партизанів та польських збройних формувань [57]. Подібну позицію послідовно відстоюють і українські дослідники, які наголошують на двовекторності опору. Зокрема, Я. Грицак підкреслює антиімперський характер визвольної боротьби [11], В. Сергійчук та А. Кентій на основі архівних матеріалів показують бої УПА проти німецьких гарнізонів і радянських каральних органів [32; 19], а В. В'ятрович аналізує протистояння УПА не лише з окупантами, а й з польським підпіллям [2].

Таким чином, у сучасній історіографії усталеною є теза про те, що український визвольний рух вів боротьбу одночасно проти нацистського та радянського тоталітарних режимів.

Український колабораціонізм слід розглядати не як ізольоване явище, а як частину загальноєвропейського контексту, який сформувався під впливом трагічних умов окупації. У наукових

дослідженнях це питання аналізується крізь призму соціально-економічних і політичних чинників. Натомість російська пропаганда свідомо спрощує і перекручує ці події, маніпулюючи ними для формування образу українців як «нащадків колаборантів», що дозволяє виправдовувати військову агресію, злочини проти мирного населення, депортації та знищення цілих спільнот.

Міф про «український фашизм» у контексті військових дій Росії проти України детально проаналізовано у дослідженні Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки «Головний міф російської пропаганди. Аналіз наративу про «український фашизм». Його автори виділяють п'ять субнаративів основного міфу, зокрема: представлення України як фашистської держави; зайняття усіх ключових посад в Україні фашистами; позиціонування України як нацистської загрози для Росії; характеристика українських військових як сучасних нацистів; твердження про звільнення українських громадян від фашизму [9, с. 6].

Для просування цього наративу і його субнаративів держава-агресор широко залучає різноманітні інструменти пропаганди: офіційні заяви російських посадовців, матеріали у засобах масової інформації, книги, художні фільми, тематичні виставки, пам'ятники тощо. Особливо ефективним є поширення цих ідей на територіях України, що перебувають під тимчасовою окупацією, де агресор має доступ до місцевого населення і контролює інформаційне поле [9, с. 6].

Безпідставні звинувачення щодо нібито «реабілітації нацизму» в Україні або існування там «фашистських практик» лунали з боку Москви задовго до

збройної агресії 2014 р. Особливістю російських маніпуляцій у контексті цих тверджень є хаотичне використання термінології. Такі слова, як «(нео)нацизм», «(нео)фашизм», «(агресивний) націоналізм», «расизм», «бандерівщина» тощо, вживаються без прив'язки до їхнього справжнього історичного чи політичного значення. Для кремлівської пропагандистської машини вони слугують універсальними ярликами, створюючи образ ворога та дегуманізуючи опонента [9, с. 7].

Боротьбу з Україною Росія виправдовує тим, що вона нібито вбиває мирних жителів. Санкції Заходу трактуються як підтримка «фашистського» київського режиму. Обстріли міст і цивільного населення з боку України візуалізуються як дії, що тривають уже десятки років. Мобілізація в Росії пояснюється необхідністю захисту мирного населення. А загальна причина всього цього – діяльність «неонацистів», які начебто прагнуть знищення Росії, аналогічно до нацистських намірів минулого [7, с. 248].

З 2025 р. російська пропаганда, окрім звинувачення України в нацизмі, почала активно критикувати Євросоюз, який нібито розпалює війну і є осередком «єврофашистів» [7, с. 250].

Таким чином, узагальнюючи численні трактування російського пропагандистського меседжу про «нацизм в Україні», можемо зауважити, що його основною ідеєю є логічне продовження сучасної війни проти України як «священної боротьби» з фашизмом, розпочатої Росією у 1941 р. За допомогою кліше «нацисти» російська пропаганда маніпулює міжнародною спільнотою та прагне сформувати негативні асоціації у західних аудиторій, щоб підірвати

міжнародну підтримку України та подати російську агресію як нібито «боротьбу з фашизмом».

Після нацизму і комунізму світ зіткнувся з новою злочинною агресивною ідеологією – рашизмом, російською версією нацизму, проти якої сьогодні бореться Україна. Ця небезпечна доктрина ставить під загрозу не лише незалежність і суверенітет нашої країни, але й міжнародний правопорядок, глобальну безпеку, сучасний світ і основи демократії.

Ідеологічним фундаментом рашизму є формування міфу про «головного переможця» у Другій світовій війні, перетворення перемоги на культ і пропаганда війни. Держава-агресор використовує свою «визначальну роль» у перемозі над Гітлером як інструмент для виправдання вторгнення в Україну, представляючи себе борцем із «неонацистами» [9, с. 2–4]. Але в дійсності рашисти самі повторюють злочини нацистів: масові розстріли та поховання цивільних, примусові роботи, катування полонених, гвалтування, викрадення дітей, знищення українських міст. Кремль прагне не лише окупувати Україну, але й здійснити цілеспрямований геноцид українського народу через фізичне усунення носіїв національної ідентичності та примусову русифікацію тих, хто залишиться.

Сучасна російська пропаганда навмисно плутає поняття «нацизм», «націоналізм» і «фашизм». Насправді ж *націоналізм* – це ідеологія, що ставить націю основою державності; він може бути етнічним (нація визначається походженням) або громадянським (визначається вибором і громадянством). *Фашизм* – мілітарний ультранационалізм, що виник в Італії, а *нацизм* – його різновид

у Німеччині, побудований на расовій ієрархії. Таким чином, ототожнення українського націоналізму з фашизмом чи нацизмом є свідомою маніпуляцією Кремля [22].

Загалом нацистська ідеологія в Україні заборонена на законодавчому рівні, що само собою спростовує твердження російської пропаганди про її нібито поширеність. На парламентських виборах 2019 р. політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Свобода» («Національний корпус», «Свобода» та «Правий сектор») здобула лише 2,15% голосів виборців [25], а на президентських виборах того ж року єдиний кандидат від націоналістичних партій отримав 1,6% голосів, тоді як перемогу із переконливим результатом у 74% здобув В. Зеленський, політик єврейського походження. Цей факт має особливе значення в контексті російських звинувачень у «нацизмі» та «фашизмі», адже він безпосередньо спростовує їхню логіку [4]. Таким чином, електоральна практика в Україні засвідчує маргінальність крайніх правих сил і доводить неспроможність пропагандистських тверджень про «нацистський характер» української політики.

Отже, міф про «нацизм в Україні» виконує багатофункціональну роль: дискредитація української державності, створення образу ворога, моральне обґрунтування війни та виправдання політики геноциду. Це яскравий приклад психологічної проєкції, коли власні характеристики агресора нав'язуються жертві конфлікту.

У російських пропагандистських наративах широкого розповсюдження набув також *міф* про те, що *події Євромайдану й Революції Гідності 2013–2014 років слід розглядати як «державний*

переворот, спланий і здійснений США». У промові 27 жовтня 2022 р. В. Путін прямо стверджував, що не Росія влаштувала державний переворот у Києві в 2014 р., називаючи його кривавим, антиконституційним. Переворот в Україні було здійснено з метою показати, «хто тут господар», зауважував він [27].

Насправді ж протести на Євромайдані, які розпочалися 21 листопада 2013 р. через несподіване рішення уряду призупинити підготовку до підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, мали чітко виражені внутрішні причини. Згідно з даними соціологічного опитування Фонду «Демократичні ініціативи» близько 90% учасників масових протестів на початкових етапах прийшли спонтанно, добровільно, а основними мотивами називали відмову В. Януковича підписувати Угоду про асоціацію з ЄС (53,5%), насильницький розгін мирної акції 30 листопада, жорстокі репресії влади до учасників протестів (69,6%) та бажання змінити життя в країні (49,9%) [1].

21 лютого 2014 р. між чинним на той час президентом України В. Януковичем та лідерами парламентської опозиції (В. Кличком, А. Яценюком і О. Тягнибоком) була підписана Угода про врегулювання політичної кризи, яку офіційно засвідчили міністри закордонних справ Німеччини (Ф.-В. Штайнмаєр), Польщі (Р. Сікорський) та представник МЗС Франції (Е. Фурн'є) як міжнародні гаранти процесу. Водночас представник РФ В. Лукін засвідчувати її відмовився [8].

Цей документ був підтриманий Верховною Радою України та після жвавих дискусій, переговорів і внесення критично важливих застережень, що

стосувалися недопустимості присутності в новому уряді осіб, причетних до актів насильства або репресій щодо протестувальників, Радою Майдану [8].

Опозиційні сили виконали взяті на себе зобов'язання, зокрема забезпечили ухвалення закону, яким було відновлено дію Конституції України в редакції 2004 р. Наступним етапом реалізації домовленостей мало стати підписання зазначеного закону президентом України, що забезпечило б його набрання чинності у визначені в Угоді строки.

Однак В. Янукович відмовився підписати ухвалений Верховною Радою України закон, що фактично унеможливило виконання досягнутих домовленостей у повному обсязі у передбачені терміни та стало однією з причин подальшої ескалації політичної кризи [8].

Падіння режиму В. Януковича стало наслідком внутрішньої політичної кризи та рішень Верховної Ради. 22 лютого 2014 р. парламент проголосував за усунення президента з посади, посилячись на його самовідсторонення від виконання конституційних обов'язків [26]. Постанову підтримали 328 депутатів, включаючи частину колишніх союзників В. Януковича. Таким чином, зміна влади в Україні відбулася через внутрішні обставини, а не за зовнішнім планом, що підтверджується зміною політичної ситуації в Україні та втратою легітимності з боку президента.

Щодо фінансування українських громадських організацій через USAID чи NED, то це є звичайною практикою підтримки громадянського суспільства в пострадянських країнах і не може трактуватися як ознака «оплачуваного перевороту» [43]. А розмова на початку лютого 2014 р. помічниці Держсекретаря

США з питань Європи та Євразії Вікторії Нуланд із послом США в Україні Джеффрі Пайеттом, аудіозапис якої був оприлюднений в Інтернеті [5], була лише дипломатичним обговоренням можливих політичних сценаріїв і не є доказом оперативного керівництва Майданом.

Незалежні міжнародні організації, зокрема Управління Верховного комісара ООН з прав людини, у своїх звітах акцентували увагу на необхідності розслідувань подій та відповідальності за насильство серед різних сторін, але жодного разу не зафіксували факт зовнішнього впливу на організацію протестів [56]. Натомість теза про «переворот, організований США», активно просувалася російськими державними ЗМІ та прокремлівськими медіа в межах загальної дезінформаційної кампанії [54, s. 96].

Отже, як показує аналіз історичних обставин, соціально-політичних мотивів і поведінки учасників подій, твердження про те, що Революція Гідності була «державним переворотом, спланованим Заходом», ґрунтується на примітивній політизації ситуації, перекрученні фактів та маніпулятивному використанні даних, покликаному створити вигідний ідеологічний образ для певних кіл, і є швидше продуктом міфотворення, ніж об'єктивним відображенням реальності. Його поширення служить інструментом для збереження поляризації суспільства та підживлення антизахідних настроїв, а не для прагнення до істини чи конструктивного діалогу. Реально ж події Євромайдану, Революції Гідності стали вираженням внутрішнього громадянського протесту та наслідком політичної кризи. Хоча дипломатична і фінансова підтримка з боку США та ЄС відіграла важливу роль, проте вона не була

вирішальним чинником у масштабній мобілізації протестувальників чи у відстороненні від влади В. Януковича.

Нині кремлівська ідеологічна машина послідовно просуває міфологічну тезу *про «зовнішнє управління» і «Україну-маріонетку»*, щоб сформувати образ України як залежної маріонетки західних держав і водночас представляти нинішній конфлікт не як пряму агресію Росії, а як частину глобальної геополітичної боротьби із Заходом. Російські ЗМІ стверджують, що Україна є «несамостійною» державою, її політика визначається «західними кураторами», а українці нібито не ухвалюють власних рішень. Паралельно поширюється теза про «недержавність» України, відсутність у неї традицій державотворення та неспроможність за три десятиліття незалежності сформувати повноцінну державу [23].

Основною метою таких наративів є створення ілюзії зовнішнього контролю над українською владою, що дає можливість кремлівській ідеологічній машині відвертати увагу громадськості від власних імперських прагнень і агресивної політики. У цьому дискурсі Україна постає як нібито позбавлена суб'єктності держава, в якій політичні, економічні й безпекові рішення приймаються не на національному рівні, а під прямою диктовкою Сполучених Штатів Америки, Великої Британії чи Європейського Союзу. Подібне трактування має на меті створити враження, що українська влада діє виключно як «інструмент» західних держав, а не як виразник волі власного народу.

Дискурс про Україну як васальну державу виник ще у 2005 р., після обрання президентом В. Ющенка, коли

Україна остаточно вийшла з-під політичного впливу Москви. У період правління В. Януковича він втратив свою актуальність, однак після його втечі у 2014 р. Кремль знову почав використовувати тему «зовнішнього управління», виправдовуючи анексію Криму та підтримку утворення псевдореспублік – «ЛНР» і «ДНР» [23].

Цей пропагандистський наратив виконує низку ключових завдань. Зокрема, він заперечує базове право України на свободу самовизначення та самостійний демократичний вибір, висувуючи ідею, ніби українську владу формують не внутрішні суспільні механізми, а зовнішні сили Заходу [52; 62]. Крім того, змінюється трактування самого конфлікту: пряма російська агресія подається як «глобальне протистояння» між Росією і Заходом, а Україна зводиться до ролі маріонеткового «простору зіткнення» [47; 62]. Повідомлення щодо «втручання Заходу» у внутрішні справи України активно поширюються на цифрових платформах, зокрема у Twitter та Telegram [51; 58].

Численні медійні платформи, від державних російських телеканалів до інтернет-простору, включаючи соціальні мережі та міжнародні ЗМІ, представляють Президента України В. Зеленського як політичну фігуру, повністю залежну від Заходу, яка нібито діє відповідно до вказівок, отриманих від Сполучених Штатів Америки та НАТО.

Наприклад, за дослідженням О. Улушана та І. Озейдера, окремі російські інформаційні кампанії в Туреччині часто показують В. Зеленського як персонажа, цілковито залежного від західних впливів, а Україну описують як елемент великої геополітичної змови. Такий наратив

не лише впливає на громадську думку в Туреччині, але й поступово змінює медійний дискурс, створюючи сприятливе середовище для російської пропаганди [34].

У звіті FOI (Freedom of Information) підкреслюється, що у воєнний час стратегічна комунікація стає ключовим інструментом визначення, хто має право інтерпретувати реальність. У такому інформаційному контексті міф про «зовнішнє управління» намагається позбавити Україну права на самоідентифікацію як суб'єкта, нав'язавши їй чужу інтерпретацію [48].

Варто зауважити, що концепт про «керованість ззовні» активно поширюється через різні канали – від офіційних заяв політичних діячів і дипломатів до прокремлівських медіа, соціальних мереж та «експертів»-спікерів. Таким чином, формується стійка інформаційна конструкція, яка апелює до традиційних страхів і стереотипів про «колоніальність» та «залежність» пострадянських держав від великих центрів сили.

Насправді ж демократичні трансформації та процеси євроатлантичної інтеграції України є наслідком внутрішньої суспільної динаміки та глибокого запиту громадян на демократизацію і безпекову інтеграцію з європейською спільнотою, а не результатом зовнішнього диктату. Українське суспільство, починаючи з 1990-х років, постійно демонструвало прагнення зміцнити зв'язки із західними інституціями та інтегруватися в європейський простір. Це виражалось через прихильність до демократичних цінностей, правової держави та економічної стабільності, що асоціюються із західною моделлю розвитку.

Підтримка українцями політичних,

економічних і соціальних реформ, співпраці з міжнародними організаціями, масових рухів підтверджується результатами соціологічних досліджень та політичними актами – від Декларації про державний суверенітет (1990), що закріпила принцип самостійного визначення зовнішньої політики, до Конституції України (1996), в якій проголошено незалежність України та її демократичний лад. Це підкреслює важливість орієнтування на західний курс інтеграції в глобальні структури.

Ключовим етапом, що засвідчив цей внутрішній запит, стали події Помаранчевої революції (2004) та Революції Гідності (2013–2014), коли мільйони громадян вийшли на вулиці не під впливом «зовнішніх центрів», а у відповідь на порушення принципів демократії та спроби відмови від курсу європейської інтеграції. Саме Революція Гідності відкрила шлях до підписання Угоди про асоціацію з ЄС (2014), яка була ратифікована українським парламентом та парламентами країн-членів ЄС і стала правовим фундаментом для подальшого зближення.

Євроатлантичний вектор України знайшов своє інституційне закріплення в національному законодавстві: у 2019 р. Верховна Рада України ухвалила поправки до Конституції, які визначили вступ до ЄС та НАТО стратегічним курсом держави (Закон України № 2680-VIII від 07.02.2019). Це не може розглядатися як «зовнішнє нав'язування», оскільки відповідне рішення було ухвалене демократично обраним парламентом і відображало стабільну суспільну підтримку євроінтеграційного курсу [52; 62].

Крім того, численні соціологічні дослідження демонструють, що інтеграційний вибір є результатом зростаючої

підтримки в українському суспільстві. За даними Центру Разумкова, під час опитування на січень 2020 р. – 63,3%, грудень 2022 р. – 79%, березень 2023 р. – 79%, березень 2024 р. – 84% респондентів підтримували вступ України до Європейського Союзу [41]. Це підтверджує, що курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію є продуктом внутрішнього консенсусу, а не зовнішнього впливу.

Росія намагається нав'язати уявлення, що громадяни України є «пішаками чужої гри», страждають від «західної кабали» та ведуть війну нібито «за чужі цінності». Така інтерпретація є відверто маніпулятивною, адже саме РФ здійснює агресію проти України, руйнує її міста та села, знищує цивільну інфраструктуру і вбиває мирне населення. Фактично теза про «зовнішнє управління» виконує функцію інформаційного інструмента, спрямованого на делегітимізацію української державності та виправдання російської воєнної агресії.

Таким чином, твердження про «зовнішнє управління» та «маріонетковість» України ігнорує об'єктивні історичні факти: еволюцію українського суспільного запиту, закріплення цього вибору в Конституції та законах, а також підтримку інтеграційного курсу міжнародним правом. Європейський і євроатлантичний шлях України є результатом багаторічної суспільної боротьби за незалежність, демократичність і безпекову інтеграцію, а не «продуктом» зовнішнього тиску.

Міф про порушення прав російськомовного населення в Україні слугує виправданням анексії Криму та незаконної окупації територій Донбасу, а також поштовхом до спроб реалізації

геополітичного проекту під назвою «Новоросія». Згідно з тезами кремлівської пропаганди події Революції Гідності та втеча тодішнього президента України В. Януковича нібито створили передумови для небезпеки, яка начебто загрожувала російськомовному населенню на території України.

«Порушення прав багатомільйонного російськомовного населення в Україні досягли жахливих масштабів. Влада країни приймає дискримінаційні закони про мову, освіту, т. зв. корінні народи, витісняючи російську мову з усіх сфер життя», – йдеться у відповіді російського МЗС на опублікований Держдепартаментом США 20 січня 2022 р. інформаційний бюлетень про російську дезінформацію щодо України [30].

Одним із аргументів, які Кремль використовує для підтримки цього міфу, стало рішення Конституційного Суду України, ухвалене у 2018 р., що анулювало закон 2012 р. про надання регіонального статусу мовам із часткою носіїв понад 10% населення. Однак цей крок жодним чином не означав заборону російської мови. При цьому практика запровадження однієї державної мови характерна для багатьох країн світу, зокрема й для самої Росії [39].

На практиці російська мова упродовж тривалого часу зберігала сильні позиції в українській освіті, науці, медіа та повсякденному спілкуванні. До 2022 р. вона фактично домінувала у великих містах, таких як Харків, Дніпро та Одеса. Батьки могли вільно обирати навчальні заклади з російською мовою викладання, а університети активно використовували її в освітньому процесі та наукових дослідженнях. Згідно з даними перепису 2001 р., 35–42% жителів

України вважали російську рідною мовою, та навіть після 2014 р. цей показник утримувався на рівні 25–30%. Суттєве зниження її використання після 2022 р. зумовлено не законодавчими заборонами, а добровільним переходом громадян на українську як символ боротьби проти агресора [39].

Україна залишається багатонаціональною державою, в якій живуть представники понад 130 етнічних груп. За статистичними даними, на початок ХХІ ст. близько 20% населення становили етнічні росіяни, а також представники інших народів – кримські татари, білоруси, болгари, угорці, румуни тощо. Водночас в Україні не спостерігалось масових протестів через «утиск», що спростовує міф про системні переслідування [39].

Українська мовна політика спрямована на поступове утвердження державного статусу української мови після десятиліть радянської русифікації. Її суть полягає не в дискримінації, а в створенні умов для відновлення культурної автентичності країни. Проте навіть після запровадження квот, які мали на меті збільшення присутності української мови в медіапросторі України, ще протягом тривалого часу спостерігалася вага перевага контенту російською мовою. Проте на цьому тлі важливим залишається факт систематичного утиску прав українців у самій Росії, де можливості навчання українською мовою повністю відсутні, а діяльність громадських організацій, які прагнуть зберегти українську ідентичність, постійно стикається із тиском та репресивними заходами з боку влади [16].

Насправді ж найбільші втрати, біль і страждання для російськомовних

громадян в Україні стали прямим наслідком політики та військових дій Кремля. Російська Федерація розгорнула бойові дії саме на територіях, де компактно проживає найбільша частка етнічних росіян, а характер військової тактики російських сил нерідко включав використання цивільного населення як «живого щита», що свідчить про зневагу до життя і прав цих людей [16].

Тим часом російська пропаганда продовжує використовувати псевдозахисні мотиви, коріння яких сягає радянської доби: так, у 1939 р. СРСР також виправдовував вторгнення до Польщі нібито захистом російськомовних і білорусів. Сучасні механізми дезінформації Кремля – державні медіа (Russia Today, Sputnik, «Россия 1») і формально освітні ініціативи на кшталт «Разговоров о важном» – лише підхоплюють знайомі радянські шаблони, адаптуючи їх до сьогодення [39].

Російський наратив про нібито **«звільнення споконвічно руських земель»** і, таким чином, російську «визвольну місію» в Україні слугує інструментом політико-пропагандистської риторики, що суперечить як міжнародному праву, так і реальним обставинам збройної агресії.

Ідея Росії як «визволительки» має багатовікову історію, що поступово трансформувалася з колоніальних амбіцій у глобальний інструмент легітимації імперської експансії. У ХVІІ ст. концепт російського «визволення» українців від польської влади в московській ідеології трактувався як «збирання руських земель», що насправді стало фундаментом для побудови майбутньої імперії. У ХVІІІ–ХІХ ст. приєднання територій Польщі, Балтії, Кавказу та Середньої Азії

ще не супроводжувалося риторикою «визволення», проте саме в цей час формується образ Росії як «цивілізатора», який нав'язує свої порядки підкореним народам.

Важливим переломним моментом стала епоха Олександра II, якого назвали «Визволителем» через скасування кріпацтва у 1861 р. та участь у російсько-турецькій війні 1877–1878 рр. Саме тоді була остаточно сформована схема, що виправдовувала військову агресію: проголосити себе захисником слов'янських і православних народів, начебто поневолених, а згодом розпочати війну під гаслом їх визволення [59].

Цю модель запозичили більшовики у період 1917–1921 рр., коли, ігноруючи право на суверенітет новоутворених держав, створювали маріонеткові «народні республіки» й вводили Червону армію під приводом визволення «трудящих» [20]. Й. Сталін розвинув цю практику під час Другої світової війни, використовуючи її для встановлення контролю над країнами Центрально-Східної Європи. Зокрема, захоплення у 1939 р. східної території Польщі подавалося не як акт прямої агресії чи окупації Польщі, а як нібито благородний крок для «визволення» українців і білорусів, які проживали на цих землях. Такі дії пояснювалися як створення спільного дому для цих народів, який має стати частиною великої єдності з Радянським Союзом. Такий аргумент на той час багато ким сприймався доволі серйозно і навіть мав певний рівень легітимності в очах міжнародної спільноти [38]. У наступні десятиліття Москва переорієнтувала цей пропагандистський дискурс на Азію й Африку, підтримуючи авторитарні режими під гаслами «антиколоніальної боротьби».

Отже, міф про «Росію-визволительку» пройшов шлях від концепції колоніального «збирання земель» до універсальної системи обґрунтування імперських агресій, яка досі активно використовується в сучасній політичній стратегії РФ.

Твердження про «визволення руських земель» ґрунтується на анахронічному ототожненні сучасних державних кордонів із політичними утвореннями середньовіччя, що є суттєвою методологічною помилкою. Формування Київської Русі було історичним феноменом раннього середньовіччя, за час існування якого змінювалися політичні центри, династії та кордони, а це виключає будь-яке автоматичне право однієї сучасної держави на «повернення» територій інших, ґрунтуючись лише на віддаленому історичному зв'язку. Зіставлення Київської Русі з сучасними етнонаціональними державами не враховує об'єктивного історичного контексту: Київська Русь була конфедерацією князівств XI–XIII ст., а не прообразом «Великої Росії».

Ідеологічна концепція «споконвічності» також не враховує багатовіковий вплив імперських, радянських і міжнародних процесів, які сформували сучасні кордони та ідентичності. Адміністративні реформи Російської імперії та СРСР, поряд із демографічними змінами XX ст., створили складний етнонаціональний ландшафт. Це не дає права будь-якій державі за допомогою сили «відновлювати історичну справедливість».

Історики, зокрема С. Плохій, наголошують на самотності українського історичного розвитку та значенні його пам'ятників, які не можна зводити до частини «російського продовження».

Понад те, міжнародне право підриває усілякі обґрунтування силових анексій чи зміни кордонів на основі «історичної спадкоємності». Відповідно до Статуту ООН застосування сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності держави суворо заборонено (ст. 2, п. 4). Генеральна Асамблея ООН у резолюції 68/262 від 27 березня 2014 р. підтвердила суверенітет і територіальну цілісність України та визнала недійсним так званий «референдум» у Криму [30]. Отже, жодних правових підстав для заявленого «визволення» не існувало, а дії Росії мають трактуватися як акт агресії.

Практики російських окупаційних адміністрацій на захоплених українських територіях викривають повну невідповідність тезам про «визволення». Звіти Управління Верховного комісара ООН з прав людини (ОНЧНР) фіксують факти порушення на тимчасово окупованих Росією українських територіях прав людини на свободу та особисту недоторканність. Зокрема, йдеться про незаконні затримання, сексуальне насильство, жорстоке поводження з військовополоненими, катування, позасудові страти та примусові депортації, включаючи незаконне вивезення українських дітей до Росії [15, с. 12–24]. Міжнародний кримінальний суд 17 березня 2023 р. видав ордер на арешт В. Путіна та уповноваженої з прав дитини М. Львової-Белової за воєнні злочини, пов'язані з депортацією дітей. Такі дії не лише не відповідають поняттю «визволення», а й становлять серйозні порушення міжнародного гуманітарного права.

Отже, теза про «визвольну місію», ідеологічний фундамент якої закладений у концепції «русского мира», апелюючи

до історико-культурної спільності й виправдовуючи необхідність «захисту» російськомовного населення за межами РФ, виступає не гуманітарною акцією, а ідеологічним прикриттям імперських амбіцій та агресивної політики Росії. Вона використовується для легітимації експансії і підпорядкування сусідніх народів, а не для їх звільнення.

Кремлівська пропаганда систематично намагається трактувати *події на сході України як «громадянську війну»*, що має виключно внутрішній характер для української держави. В. Путін на XIX щорічному засіданні Міжнародного дискусійного клубу «Валдай» 27 жовтня 2022 р., відповідаючи на запитання ЗМІ, знову поринув у історію – від Київської Русі до «бандерівців» – і висловився про те, що він, як і раніше, вважає росіян та українців одним народом. На уточнення модератора заходу Ф. Лук'янова, «що виходить, ми маємо громадянську війну між частинами одного народу?», В. Путін погодився: «Ну, частково так» [27].

Прокремлівські медіа, цитуючи В. Путіна, почали називати повномасштабне вторгнення Росії в Україну «громадянською війною». Російські ЗМІ пишуть, що «те, що відбувається між Росією та Україною, можна сміливо вважати громадянською війною». Напад Росії на Україну, запевняють «експерти», – це не іноземна інтервенція, а «громадянська битва двох частин російського народу» [35].

Така російська стратегія інформаційного впливу відповідає класичним прийомам дезінформації, де агресор маскує свою участь і прагне самопрезентації як нейтральної сторони або «миротворця». Водночас численні дослідження та підтверджені дані свідчать про активну й

масштабну участь Російської Федерації у створенні, підтримці та управлінні так званими «ДНР» і «ЛНР».

Особливо помітною є роль Кремля в міжнародних переговорах, де він висуває власні умови, що прямо суперечать заявам про «невтручання». Керівники самопроголошених утворень призначалися за погодженням з російськими спецслужбами та політичними кураторами, а їхня діяльність контролювалася через канали комунікації з Москвою. Бойові підрозділи отримували постачання російської зброї та сучасної техніки, а серед учасників незаконних формувань регулярно були кадрові військові Російської Федерації, включно з полоненими, захопленими українськими військовими [16].

Аналогічні методи використовувалися під час окупації Криму. Незважаючи на офіційне заперечення В. Путіна у березні 2014 р. щодо участі російських військ у процесі анексії, пізніше він визнав цю операцію одним із визначальних успіхів своєї політики [29].

«Україна – штучна держава», яка не відбулася. Цей наратив спрямований на підриг довіри до української влади та інституцій, а також на деморалізацію населення. Він створює відчуття безнадії та посилює внутрішні розбіжності.

Починаючи з 2014 р. В. Путін також неодноразово висловлювався про те, що Україна нібито «зобов'язана своїм існуванням» Радянському Союзу. На згадуваному вище засіданні клубу «Валдай» в жовтні 2022 р. він знову висунув цю тезу, заявивши, що «Україна складалася як штучна держава» та, мовляв, «більшовики, створюючи Радянський Союз, включили до України споконвічно російські території, а за Сталіна, після Другої

світової війни, Україні було передано низку польських, угорських та румунських територій» [27].

Тут зауважимо, що зіставляти «штучність» державних кордонів є методологічно некоректно, адже всі сучасні держави сформувалися в результаті історичних подій та міжнародних домовленостей ХХ ст. Як слушно зазначає С. Променко, сама Росія в нинішніх межах ніколи раніше не існувала, адже кордони після 1945 р. були змінені відповідно до підсумків Другої світової війни (зокрема, включення Калінінграда до складу РРФСР). Сучасна Україна постанала у процесі тривалого державотворення та поступового відновлення своїх етнічних територій, які у міжвоєнний період належали сусіднім державам. При цьому вирішальним чинником було не «передавання» земель з боку СРСР, а повернення територій із переважно українським населенням, що ще у 1917–1920 рр. входили до складу Української Народної Республіки. Таким чином, радянський міф про «дарування» Україні частини сучасних земель не витримує наукової критики [36].

Насправді Україна є повноправним суб'єктом міжнародного права, визаним абсолютною більшістю держав світу. Її міжнародно-правова суб'єктність підтверджується членством в Організації Об'єднаних Націй з 1945 р. як однієї з держав-засновниць. Крім того, Україна бере активну участь у діяльності глобальних і регіональних організацій – Ради Європи, ОБСЄ, Світової організації торгівлі, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, ЮНЕСКО та інших. Участь у цих структурах не лише засвідчує міжнародне визнання державності України, а й створює умови для

реалізації її прав у формуванні сучасної системи міжнародних відносин.

Російська Федерація, здійснивши збройне вторгнення на територію України, грубо порушила норми міжнародного права, а також цілу низку важливих багатосторонніх угод, які формують фундамент сучасного світового порядку. Серед них Статут Організації Об'єднаних Націй (1945), Декларацію принципів міжнародного права (1970), Гельсінський заключний акт (1975), Паризьку хартію (1990), що гарантують суверенність та територіальну цілісність держав, а також Женевські конвенції (1950) та Додаткові протоколи до них, у яких викладено основні засади ведення війни. Ігноруючи положення статті 2 Статуту ООН, де чітко прописані принципи територіальної недоторканності та невтручання у внутрішні справи суверенних держав, Росія нахабно знехтувала правами України, здійснивши агресивну окупацію її територій і грубо підриваючи її суверенітет. Зміст згаданих документів однозначно підтверджує, що дії РФ не мають нічого спільного з міфом про «громадянську війну», який вона намагається нав'язати, а є прямою військовою інтервенцією іноземної держави проти незалежної і суверенної України, що є відвертим порушенням міжнародно-правових норм та загрозою глобальної стабільності [35].

Особливої ваги набуває прагнення України до інтеграції у європейський та євроатлантичний простір. Отримання статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу у 2022 р. та системна співпраця з НАТО свідчать про поступове закріплення України як суб'єкта міжнародної політики, здатного реалізовувати власні стратегічні інтереси. Київ

є стороною більшості ключових багатосторонніх договорів – від Гельсінського заключного акта та Паризької хартії до Будапештського меморандуму й сучасних безпекових угод з окремими державами.

Попри повномасштабну агресію Росії Україна зберегла керованість і функціональність базових інститутів державності. Органи державної влади та місцевого самоврядування продовжують виконувати свої повноваження, забезпечуючи адміністративні, соціальні, освітні та безпекові послуги для громадян. Система конституційного ладу – парламент, уряд, судова влада, проведення виборів на різних рівнях – функціонує навіть в умовах військово-політичної турбулентності.

Дані міжнародних рейтингів (індекси урядової ефективності, верховенства права, демократії, інновацій тощо) свідчать, що Україна не випадає з глобальних інституційних вимірів, а, навпаки, поступово зміцнює свої позиції навіть у воєнних умовах. Це само собою заперечує наратив про «failed state», адже країни, які перебувають у стані колапсу, зазвичай взагалі не потрапляють до таких моніторинрів.

Водночас дослідження українських науковців вказують на наявність «пасток спроможності» – системних вад у сфері державного управління, кадрової політики, підзвітності та взаємодії між гілками влади. Вони дійсно обмежують потенціал інституційного розвитку. Проте ключовим є інше: навіть із цими недоліками держава зберігає здатність виконувати базові функції, координувати оборону, підтримувати відносини з міжнародними партнерами та формувати політику відновлення. Тобто йдеться не про «провал», а про пошук

ефективніших моделей організації влади [17].

Попри надзвичайні виклики українська система влади зберегла здатність забезпечувати базові сервіси: від надання адміністративних і соціальних послуг до підтримки правопорядку, освіти та охорони здоров'я. Ключовими чинниками цієї стійкості стали децентралізація, цифровізація та оперативна адаптація регуляторних процедур, що дало можливість мінімізувати наслідки руйнувань і забезпечити громадянам доступ до життєво важливої підтримки [33].

Одним із важливих аспектів, який заслуговує на увагу, є збереження активності в економічній сфері. Незважаючи на руйнування виробничих об'єктів, тривалу окупацію окремих територій і суттєву втрату ринків збуту, економічна динаміка продовжує демонструвати свою життєздатність. Україна активно працює над збереженням макрофінансової стабільності, відновленням експортних шляхів і притоком зовнішніх інвестицій для зміцнення економіки. Зростання цифрового сектору та ІТ-галузі, розвиток сільського господарства та стабільний експорт зернових і олійних культур підтверджують здатність країни до економічного відновлення навіть під час війни.

Зокрема, за даними World Intellectual Property Organization, у 2024 р. Україна посіла 60-те місце серед 133 країн у Глобальному інноваційному індексі (Global Innovation Index) [50].

Україна демонструє гарні результати в електронному урядуванні: у 2024 р. вона увійшла до ТОП-30 країн за індексом розвитку е-уряду (E-Government Development Index) та посіла високу

позицію за онлайн-сервісами й електронною участю громадян [61].

Розвиток ІТ-послуг перевищив 7 млрд. доларів США у 2023 р., та Україна стабільно залишається ключовим постачальником продовольства для багатьох країн світу. Згідно з даними IFAD, економіка України структурована навколо трьох основних секторів: сільського господарства, промисловості та сфери послуг. У 2023 р. сільське господарство становило 7,4% ВВП і забезпечувало зайнятість 14% робочої сили. Тим часом промисловість та сфера послуг становили 18,8% та 61,3% ВВП відповідно [60].

Завдяки сприятливому клімату та величезним орним угіддям Україна залишається одним із провідних світових експортерів зерна, на частку якого припадало 10% світової торгівлі пшеницею у 2021 р. Вона також була основним світовим експортером кукурудзи, ячменю, ріпаку та соняшникової олії. Великі підприємства складають близько 15% фермерських господарств, але контролюють три чверті сільськогосподарських угідь України. Дрібне сільське господарство є основою приблизно для 4,5 млн. українських сільських домогосподарств [60].

Українське суспільство продемонструвало високий рівень самоорганізації та колективної мобілізації під час війни. За статистичними даними, 74% українців долучилися до волонтерської діяльності після 24 лютого 2022 р., 36% брали участь кілька разів, а 26% – на постійній основі [40].

Згідно з дослідженням Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), понад 60% громадян оцінюють взаємодію з місцевими органами влади як ефективну, особливо у питаннях

евакуації, організації укриттів та доступу до критично важливих послуг [14].

Україна здобула безцінний досвід організації освітнього процесу в умовах повномасштабної війни, який охоплює широкий спектр аспектів: від запровадження онлайн-навчання до надання психологічної допомоги. Ця ситуація не лише прискорила впровадження сучасних технологій, але й оптимізувала підходи до їхнього використання, що робить українську модель важливим орієнтиром для інших країн у створенні гнучких і стійких систем освіти.

Українська освітня система продемонструвала здатність адаптуватися до нових викликів: мільйони українських дітей отримали доступ до навчання навіть у складних умовах війни, а українські університети поступово підвищують позиції у міжнародних рейтингах (QS World University Rankings), беруть активну участь у програмах академічної мобільності Erasmus+ та реалізують програми реформ «Нова українська школа».

Розбудова дистанційної освіти, онлайн-платформ для спілкування та координації волонтерських ініціатив свідчить про здатність українців швидко адаптуватися до нових умов і підтримувати соціальні зв'язки навіть за умов значного порушення інфраструктури. Місцеві громади активно координують підвезення техніки та навчальних матеріалів до віддалених населених пунктів.

Отже, попри поширений у публічному дискурсі міф про «неефективну» чи навіть «провальну» державу, практика доводить протилежне: саме завдяки мобілізації суспільства й водночас роботі ключових державних інститутів Україна змогла вистояти у перші роки

повномасштабної російсько-української війни. Наявність позитивної динаміки в міжнародних рейтингах та показниках розвитку свідчить не лише про стійкість України як держави перед викликами зовнішньої агресії, але й демонструє її здатність до інституційного розвитку, модернізації та поетапного наближення до провідних європейських стандартів. Саме ця стійкість, підтверджена як внутрішніми, так і зовнішніми оцінками, дає підстави стверджувати: Україна не є «провальною державою», а навпаки – довела свою інституційну життєздатність, що створює фундамент для подальшої модернізації та повоєнного відновлення.

Сьогодні світ все більше стикається з явищем розповсюдження фейків та дезінформації, і ситуація в Україні є яскравим прикладом цього виклику. У контексті гібридної війни, яка ведеться проти України, а також через існування неконтрольованих територій створюються сприятливі умови для масштабних дезінформаційних кампаній. Їхньою метою часто стає підриз довіри до Збройних сил України та до рішень політичного керівництва держави. До прикладів такої дезінформації можна віднести: поширення фейків про нову надбавку для військових ЗСУ за «вбивство солдатів республік «ДНР» / «ЛНР»; заяви, що військові нібито продають залишки тіл товаришів для використання на органи; фабрикації про легалізацію вживання наркотиків у деяких підрозділах ЗСУ, аби бійці могли змиритися з наказами атакувати мирних громадян; а також звинувачення у тому, що Україна спрямувала китайські ліхтарики на непідконтрольні території, провокуючи пожежі влітку в «ЛНР». Такі інформаційні атаки не лише

вводять суспільство в оману, а й мають за мету поширення хаосу та ослаблення національної єдності [13, с. 21].

Російські пропагандистські міфи розповсюджуються через скоординовану мережу державних і підконтрольних ресурсів, що працюють за принципом «фабрики фейків», демонструють систематичний підхід до маніпуляції інформацією та суспільними настроями.

Основною складовою цього процесу є державні медіа, такі як телеканали «РТ», «Перший канал», «Росія 24», «Росія-1», «НТВ», а також інформаційні агенції «РИА Новости», «ТАСС», міжнародні платформи «Russia Today» і «Sputnik». Ці ресурси є основними важелями формування позитивного іміджу Росії та дискредитації її опонентів і діють як єдиний інструмент пропаганди, поширюючи дезінформацію через маніпулятивні заголовки, вибіркового «експертів» і спеціальні засоби впливу. Завдяки координації дій вони транслюють однакові наративи, що підсилює їхній вплив як на національну, так і на міжнародну аудиторію.

Поширення міфів набуває нового рівня через соціальні мережі – Telegram-канали, зокрема Readovka та WarGonzo, активно поширюють неперевірену інформацію та пропагандистські наративи. Інші ключові платформи, такі як YouTube, TikTok і Facebook, також використовуються для впливу на широку аудиторію і є ідеальним середовищем для масового розповсюдження фейків. Використання технологій, таких як ботмережі, «фабрики тролів» і агентські системи впливу, створює ілюзію широкої підтримки проросійських наративів. До кампанії залучаються також псевдоексперти – особи під егідою «істориків»

і «політологів», які обґрунтовують наративи, надаючи їм псевдонаукову легітимність. Ці інструменти дають можливість маніпулювати суспільною думкою і закріплювати вигідні Кремлю позиції.

Росія фінансує та підтримує іноземні медіа, аналітичні центри і політичні партії, які виступають ретрансляторами проросійської дезінформації, легітимізуючи її на глобальному рівні. Через такі структури вона просуває свої наративи й міфи, формуючи образ правомірності власної позиції в очах світової спільноти.

Скоординовані мережі кремлівської дезінформації становлять значну загрозу для безпеки інформаційного простору. Для ізоляції їхнього впливу необхідно глибоко досліджувати методи роботи таких структур і документувати випадки маніпуляцій, що дасть змогу створити ефективні механізми боротьби з поширенням фейків та зберегти інформаційну стійкість суспільства.

Методи протидії російським міфам, фейкам, фальсифікаціям

Дедалі важливішими інструментами у боротьбі з дезінформацією стають фактчекінг і OSINT. Такі організації, як StopFake і Bellingcat, демонструють високу ефективність у виявленні неправдивих даних та руйнуванні міфів, використовуючи відкриті джерела та методи ретельної документальної перевірки.

Findexif.com – безкоштовний онлайн-сервіс для перегляду EXIF-даних завантажених або посилованих фотографій. Jeffrey's Exif Viewer забезпечує аналогічну функцію, дозволяючи аналізувати метадані зображень. Foto Forensics виявляє редаговані області через Error Level Analysis (ELA) і виділяє змінені частини; також надає EXIF-дані.

JPEGSnooper – програма для Windows, що аналізує метадані зображень, відео та інших форматів, визначає редагування та допомагає у відновленні пошкоджених файлів [13, с. 48–49].

У рамках НАТО та ЄС має відбуватися міжнародна координація, яка передбачає розробку спільних стратегій для протидії інформаційним загрозам, створення спеціалізованих центрів боротьби з дезінформацією, а також підготовку політичних звітів, які визнають значущість проблеми та пропонують ефективні рішення.

Має проводитися системна державна інформаційна політика щодо розвитку медіаграмотності та проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на оперативне інформування громадян, формування критичного мислення і навчання виявленню маніпулятивних технологій. До таких заходів належать офіційні брифінги та швидкі спростування неправдивих повідомлень.

Співпраця з соціальними мережами має бути спрямована на ефективне блокування бот-мереж. Це забезпечується через регуляторні й політичні дії, такі як співпраця з платформами, обмеження фінансування пропагандистських ресурсів, застосування санкцій проти медіа-активів, залучених до поширення дезінформації. Втім подібні заходи потребують ретельного дотримання балансу між боротьбою з інформаційними загрозами, принципами свободи слова та прозорості.

Висновки. Україна має глибоке історичне коріння, що формувало її державність на етнічному та культурному рівнях протягом століть, забезпечуючи стабільний фундамент для сучасної незалежної держави. Український народ свідомо

і рішуче обрав шлях самостійного розвитку, вільної демократії та інтеграції до європейської спільноти цінностей. Водночас російські пропагандистські міфи про нібито «нацизм», «зовнішнє управління», «громадянську війну», а також «неефективність держави» є не що інше, як інструменти маніпуляції громадською думкою, за допомогою яких РФ намагається вплинути на міжнародне та внутрішнє сприйняття України.

Російські пропагандистські міфи не мають реального підґрунтя та є не просто вигадками, а складовою сучасної інформаційної війни, яка поєднує елементи історичної міфології, масову дезінформацію, використання технологій соціальних мереж та формує через фальсифікацію реальності сприятливий ґрунт для агресивних дій Росії. Їхня ефективність визначається не тільки якістю створених фейків, але й ступенем сприйнятливості суспільства, зумовленої низьким рівнем довіри до державних інституцій, недостатньою медіаграмотністю та глибокою поляризацією людей.

Дискурси щодо заперечення права України на суверенність і незалежність, делегітимізації вищого політичного та військового керівництва України, виправдання збройної агресії, дискредитації Збройних сил України та усіх органів оборони, легітимності окупаційних адміністрацій у тимчасово окупованих регіонах України активно використовуються у рамках інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) і служать досягненню низки військово-політичних цілей агресора [9, с. 6].

Попри величезний масштаб і ресурси, вкладені у ведення інформаційної війни проти України, наша держава демонструє виняткову стійкість і

спроможність до збереження своєї життєздатності. Вона не лише успішно протистоїть деструктивним впливам, але й активно продовжує боротьбу за своє майбутнє в цивілізаційній європейській спільноті, закріплюючи результати багаторічного прагнення до свободи та незалежності.

Для успішної протидії необхідно об'єднати тактичні підходи, такі як фактчекінг (перевірка даних) і OSINT (дослідження відкритих джерел), зі стратегічними заходами, включаючи посилення стійкості державних інститутів, міжнародну координацію зусиль і освітні програми для населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бекешкіна, Ірина. Майдан-грудень та Майдан-лютий: що змінилося? Ilko Kucheriv. *Democratic Initiatives Foundation*. 6 лютого 2014. URL: <https://dif.org.ua/en/article/maidan-december-and-maidan-february-what-has-changed> (дата звернення: 22.08.2025).
2. В'ятрович, В. *Друга польсько-українська війна 1942–1947* / Центр дослідж. визв. руху. Київ, 2011. 287 с.
3. Васильєва, Н. Пропаганда як складова інформаційно-комунікативної політики і загроза національній безпеці. *Таврійський науковий вісник. Серія Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 2. С. 34–41.
4. Вибори Президента України 2019. *Центральна виборча комісія*. URL: <https://web.archive.org/web/20190423185454/https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp300pt001f01=720.html>; Протокол Центральної виборчої комісії про результати повторного голосування з виборів Президента України. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/vpu_2019_protokol_cvk_30042019.pdf (дата звернення: 22.08.2025).
5. Вітік телефону Нуланд: Коли Україна розділяє старих союзників. *BBC NEWS*. 7 лютого 2014. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-26081977> (дата звернення: 22.08.2025).
6. Вітюк, Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Збірник наукових праць: психологія*. 2019. № 24. С. 29–38.
7. Гай-Нижник, П. *Сенсові ідеологеми В. Путіна: нарративи ціннісних маніпуляцій та casus belli геополітики і геостратегії РФ*. Монографія. Київ, 2025. 440 с.
8. Головка, В. Угода про врегулювання кризи в Україні 2014. *Енциклопедія історії України*: додатковий том. Кн. 1: А–Я / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; НАН України. Інститут історії України. Київ, 2021. 773 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=ugoda_pro_vreguljuvannja_kryzy_v_ukrajini (дата звернення: 22.08.2025).
9. Головний міф російської пропаганди. Аналіз нарративу про «український фашизм». URL: <https://spravdi.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/golovnyj-mif-rosijskoyi-propagandy.-analiz-naratyvu-pro-ukrayinskyj-fashyzm.pdf> (дата звернення: 22.08.2025).
10. Горбик, Р., Дудик, Д., Шалайський, С. *Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах повномасштабної війни*. Аналітичний звіт. ГО «Український інститут медіа та комунікації». 2023. 66 с. URL: https://www.jta.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/UMCI_-Effectiveness-of-Russian-Disinformation-Counteration-UA.pdf (дата звернення: 22.08.2025).
11. Грицак, Я. *Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад*. Київ, 2011. 176 с.
12. Гурковський, В. Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11 (дата звернення: 23.08.2025).
13. *Деструктивні впливи та негативні нарративи: інструменти виявлення та протидії*: метод. матеріали. Київ, 2020. 54 с.
14. Динаміка сприйняття напрямку розвитку подій в Україні та довіри до

окремих інституцій між травнем 2022 року та жовтнем 2023 року. *Київський міжнародний інститут соціології (КМІС)*. 31.10.2023. URL: https://kiis.com.ua/?cat=reports&id=1321&lang=eng&page=1&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.08.2025).

15. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні. 1 лютого – 31 липня 2023 року. 4 жовтня 2023 року. *Організація Об'єднаних Націй*. Україна. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/23-10-04%20ОНЧР%2036th%20periodic%20report%20UKR_0.pdf (дата звернення: 23.08.2025).

16. Заноз, Н. П'ять міфів російської пропаганди про Україну. *Радіо Свобода*. 31 березня 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29137371.html> (дата звернення: 23.08.2025).

17. *Інституційна (не)спроможність держави в Україні: як розірвати замкнене коло: монографія / кол. авт.: Галина Зеленько (кер., наук. ред.) та ін.* Київ, 2025. 480 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/Instytutsijna-spromozhnist-derzhavy.pdf> (дата звернення: 23.08.2025).

18. Карпчук, Н., Юськів, Б. Вплив російської пропаганди на формування іміджу української влади. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. № 2 (8). С. 72–82. URL: [file:///H:/Downloads/nazar,%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_23.03.20212+2-72-82%20\(1\).pdf](file:///H:/Downloads/nazar,%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_23.03.20212+2-72-82%20(1).pdf) (дата звернення: 23.08.2025).

19. Кентій, А. *Українська повстанська армія в 1942–1943 рр.* / відп. ред. С. В. Кульчицький; НАН України, Ін-т історії України, Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України, Центральний державний архів громадських об'єднань України. Київ, 1999. 287 с.

20. Краснодемська, І. Створення радянських маріонеткових республік на південному сході України як інструмент більшовицької експансії на початку 1918 р. *Українознавство*. 2019. № 4. С. 25–49.

21. Міненко, Є. Вплив російської

пропаганди на суспільно-державну стабільність України: аналіз методів та наслідків. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 3 (69). С. 47–51. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3\(69\)-6](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3(69)-6) (дата звернення: 24.08.2025).

22. Міщук, І. Як українці стали нацистами у російській пропаганді, або Чи націоналізм = нацизм? *MediaSapiens*. 6 листопада 2023. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/33399/2023-11-06-yak-ukraintsi-staly-natsystamy-u-rosiyskiy-propagandi-abo-chy-natsionalizm-natsyzm/> (дата звернення: 24.08.2025).

23. Обережно! Фейк. Україна знищить РФ: Чи справді ми з вами маріонетки в руках Заходу? Проект «Обережно! Фейк» з ведучим Олександром Преподобним онлайн на каналі 1+1 Україна. *Телеканал 1+1*. 2 жовтня 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mwDGpT72K94> (дата звернення: 24.08.2025).

24. Павлов, Д. Політична пропаганда як засіб здобуття, утримання та реалізації влади. *Політологічний вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. Вип. 81. С. 30–37.

25. Позачергові вибори народних депутатів України 21 липня 2019 року. Протокол Центральної виборчої комісії про результати виборів народних депутатів України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/protokol_zbvo_03082019.pdf (дата звернення: 24.08.2025).

26. Постанова Верховної Ради України № 757-VII від 22.02.2014 «Про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів Президента України». *Верховна Рада України. Законодавство*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-18#Text> (дата звернення: 24.08.2025).

27. Путин на Валдайском форуме. Прямой эфир. 27.10.2022. RTVI *Новости*. URL: <https://www.youtube.com/>

watch?v=duUL8bFTf64 (дата звернення: 24.08.2025).

28. Путин о начале «специальной военной операции» в Донбассе. *Главное. BBC News – Русская служба*. 24 лютого 2022. URL: https://www.youtube.com/watch?v=iPvB_TcltgQ&t=24s (дата звернення: 24.08.2025).

29. Путін: Росія не розглядає приєднання Криму. Президент Росії заперечує, що в Україну були введені російські війська, а військових без розпізнавальних знаків назвав самообороною Криму. *BBC News Україна*. 4 березня 2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140304_putin_ukraine_statement_dk (дата звернення: 24.08.2025).

30. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про територіальну цілісність України. URL: https://rusaggression.gov.ua/files/program/2538705813443184210_file/file592991bc16eeba272d29fc250b5907ac.pdf (дата звернення: 24.08.2025).

31. Росія обурена розвитком української мови в Україні. Російське МЗС відповіло на спростування дезінформації новою дезінформацією. *LB.ua*. 22 січня 2022. URL: https://lb.ua/news/2022/01/22/503724_rosiya_oburena_rozvitkom_ukrainskoi.html (дата звернення: 25.08.2025).

32. Сергійчук, В. *Український здвиг*. Т. 2: Волинь. 1939–1955. Київ, 2005. 840 с.

33. Статівка, Н. В., Орел, Ю. Л. Безпечення стійкості управління та безперервності надання публічних послуг в умовах воєнного стану і умовах надзвичайних ситуацій в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2024. Вип. 2 (79). С. 77–98. URL: <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-04> (дата звернення: 25.08.2025).

34. Улушан, Ошан, Озейдер, Ібрагім. Фальсифікація війни: фейкові пости в турецьких соцмережах під час російсько-української війни. *Комунікації в гуманітарних та соціальних мережах*. 2024. № 11. С. 1–14. URL: https://www.nature.com/articles/s41599-024-03409-3?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 25.08.2025).

35. Фейк: В Україні йде «громадянська війна російського народу». *StopFake*. 31 жовтня 2022. URL: <https://www.stopfake.org/uk/fejk-v-ukrayini-jde-gromadyanska-vijna-rosijskogo-narodu/> (дата звернення: 25.08.2025).

36. Фейк: Украина – это «исторически искусственное государство». *StopFake*. 30 жовтня 2022. URL: <https://www.stopfake.org/ru/fejk-ukraina-eto-istoricheski-iskusstvennoe-gosudarstvo/> (дата звернення: 25.08.2025).

37. Шульман, О. Нацизм без України не перемогли б: близько 8 млн воїнів та 4 млн загиблих – наш внесок у перемогу в Другій світовій. Інтерв'ю з істориком, гендиректором Національного музею історії України у Другій світовій війні Юрієм Савчуком. *АрміяInform*. 8 травня 2025. URL: <https://armyinform.com.ua/2025/05/08/nacyzm-bez-ukrayiny-ne-peremogly-b-blyzko-8-mln-voyiniv-ta-4-mln-zagyblyh-nash-vnesok-u-peremogu-v-drugij-svitovij/> (дата звернення: 25.08.2025).

38. Щур, М. Сталін грав «українською картою» у Ялті 75 років, щоб розширити свою імперію. – Плохий. *Радіо Свобода*. 6 лютого 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yalta-konferentsiya-ta-naslidky-intervyehiy-plokhij/30421033.html> (дата звернення: 25.08.2025).

39. Яценко, Ю. Російська дезінформація щодо українського конфлікту з 2014 року: перевірка фактів та повторювані закономірності. *Aspenia online*. 18 вересня 2023. URL: https://aspeniaonline.it/russian-disinformation-about-the-ukrainian-conflict-since-2014-fact-checking-and-recurring-patterns/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 25.08.2025).

40. 74% українців долучилися до волонтерства після 24 лютого 2022 року: результати опитування. *УВС*. 7 серпня 2024. URL: https://volunteer.country/en/library/74-of-ukrainians-joined-volunteering-after-february-24-2022-survey-results?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 25.08.2025).

41. 84% українців підтримують вступ

- до Європейського Союзу, – опитування. *Профспілка працівників освіти*. 15 березня 2024 р. URL: <https://pon.org.ua/novyny/10994-84-ukrainsiv-pidtrymuut-vstupdo-yevropeiskogo-souzu-opytuvannia.html> (дата звернення: 25.08.2025).
42. Adamsky, D. Cross-Domain Coercion: The Current Russian Art of Strategy. *Proliferation Papers*. November 2015. No. 54. 47 p. URL: https://www.ifri.org/sites/default/files/migrated_files/documents/atoms/files/pp54adamsky.pdf (дата звернення: 26.08.2025).
43. *Audit of USAID's Strengthening Civil Society in Ukraine Project*. Audit report NO. 9-121-14-002-P. May 29, 2014. Audit of USAID's Strengthening Civil Society in Ukraine Project. URL: <https://oig.usaid.gov/sites/default/files/2018-06/9-121-14-002-p.pdf> (дата звернення: 26.08.2025).
44. Čížik, T., Schmidt-Felzmann, A., Amb. Gvineria, S., Pashkov, M., Šukytė, D. *Information Warfare – New Security Challenge for Europe*. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/322695565_Information_Warfare_-_New_Security_Challenge_for_Europe (дата звернення: 26.08.2025).
45. Čížik, T. *Russian Information Warfare in Central Europe*. Published in Tomáš Čížik (ed.): *Information Warfare: New Security Challenge in Europe*. Bratislava, 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/326261888_Russian_Information_Warfare_in_Central_Europe_Published_in_Tomas_Cizik_ed_Information_Warfare_New_Security_Challenge_in_Europe_Bratislava_Centre_for_European_and_North_Atlantic_Affairs_CENAA (дата звернення: 26.08.2025).
46. Darczewska, J. *The anatomy of Russian information warfare. The Crimean operation, a case study*. Warsaw, 2014. 37 p. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/181102/PW42_the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf (дата звернення: 26.08.2025).
47. DeLuca, M., Giungato, L. Conspiratorial Narratives and Ideological Constructs in the Russia–Ukraine Conflict. *Genealogy*. 2024. № 8 (4). P. 131. URL: https://www.mdpi.com/2313-5778/8/4/131?utm_source=chatgpt.com file:///H:/Downloads/genealogy-08-00131.pdf (дата звернення: 26.08.2025).
48. *FOI Report All Eyes on Ukraine*, 2025. Per-Erik Nilsson, Kristina Hellström. All Eyes on Ukraine Strategic Communication in the Russo-Ukrainian War, 2023–2024. May 2025. URL: https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--5758--SE?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.08.2025).
49. Franke, U. E. *War by non-military means: Understanding Russian information warfare*. Stockholm, 2015. 60 p. URL: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R---4065---SE> (дата звернення: 26.08.2025).
50. GII 2024 results. The GII unveils the world's innovation leaders, gauging the innovation performance of 133 economies. [Результати ГІІ 2024. ГІІ представляє світових лідерів інновацій, оцінюючи інноваційну ефективність 133 економік]. WIPO. URL: https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/gii-2024-results.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.08.2025).
51. Gouliev, Z. *Propaganda and Information Dissemination in the Russo-Ukrainian War: Natural Language Processing of Russian and Western Twitter Narratives*. 2025. URL: <https://arxiv.org/pdf/2506.01807> (дата звернення: 27.08.2025).
52. Kalenský, J., Osadchuk, R. *How Ukraine fights Russian disinformation: Beehive vs mammoth*. Hybrid CoE Research Report. 2024. URL: https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2024/01/20240124-Hybrid-CoE-Research-Report-11-How-UKR-fights-RUS-disinfo-WEB.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.08.2025).
53. Paul, C., Matthews, M. The Russian «Firehose of Falsehood» Propaganda Model. *RAND Corporation*. 2016. URL: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> (дата звернення: 27.08.2025).
54. Polegkyi, O. Russian disinformation and propaganda before and after the invasion of Ukraine. *Rocznik Instytutu Europy*

Środkowo-Wschodniej. 2023. № 21 (1). S. 91–107. URL: https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/12/riesw_2023-01-06.pdf (дата звернення: 27.08.2025).

55. Pomerantsev, P. *Nothing Is True and Everything Is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*. New York, 2014. 241 p.

56. *Report on the human rights situation in Ukraine*. (Звіт про ситуацію з правами людини в Україні). 15 April 2014. URL: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/ohchr/2014/en/102679> (дата звернення: 27.08.2025).

57. Snyder, T. *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*. New York, 2010.

58. Solopova, V. *Automated multilingual detection of Pro-Kremlin propaganda in newspapers and Telegram posts*. 2023. URL: <https://arxiv.org/pdf/2301.10604> (дата звернення: 27.08.2025).

59. Stepanov, V. The Russo-Turkish War, 1877–1878. *Russian Studies in History*. 2018. Vol. 57. Nos. 3–4. Pp. 181–184. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/10611983.2018.1620030?needAccess=true> (дата звернення: 27.08.2025).

60. Ukraine. Projects. US\$ 0 million. Total Project Cost. US\$ 0 million. Total IFAD financing. (Україна. Проекти. 0 мільйонів доларів США. Загальна вартість проекту. 0 мільйонів доларів США. Загальний обсяг фінансування). IFAD. URL: https://www.ifad.org/en/w/countries/ukraine?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.08.2025).

61. Ukraine's Global Rankings and Indices. (Глобальні рейтинги та індекси України). BDO Україна. URL: https://www.bdo.ua/en-gb/ukraine-recovery-1/information-guides-from-bdo-in-ukraine/investments-in-ukraine/ukraine-s-global-rankings-and-indices?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.08.2025).

62. *Undermining Ukraine: How Russia widened its global information war in 2023*. (Atlantic Council, 2024). URL: https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/undermining-ukraine-how-russia-widened-its-global-information-war-in-2023/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.08.2025).

2023/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.08.2025).

REFERENCES

1. Bekeshkina, I. (2014). Maidan-December and Maidan-February: What Has Changed?. Ilko Kucheriv. *Democratic Initiatives Foundation*. 6 February 2014. [online] Available at: <https://dif.org.ua/en/article/maidan-december-and-maidan-february-what-has-changed> [Accessed 22 Aug. 2025]. [in Ukr.]

2. Viatrovych, V. (2011). *The Second Polish-Ukrainian War 1942–1947*. Kyiv, 287 p. [in Ukr.]

3. Vasilieva, N. (2022). Propaganda as a Component of Information-Communicative Policy and a Threat to National Security. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia* (Tavriyskyi Scientific Bulletin. Series: Public Administration and Administration), Vol. 2, pp. 34–41 [in Ukr.]

4. *Presidential Elections of Ukraine 2019*. (2019). [online] Available at: <https://web.archive.org/web/20190423185454/https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp300pt001f01=720.html>; https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/vpu_2019_protokol_cvk_30042019.pdf [Accessed 22 Aug. 2025]. [in Ukr.]

5. Nuland Phone Leak: When Ukraine Divides Old Allies. 7 February 2014. [online] *BBC NEWS*. Available at: <https://www.bbc.com/news/world-europe-26081977> [Accessed 22 Aug. 2025]. [in Ukr.]

6. Vitiuk, N. (2019). Features of the Discourse of Political Propaganda under Conditions of Information-Psychological Warfare. *Zbirnyk naukovykh prats: psykholohiia. Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka* (Collection of Scientific Works: Psychology. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University), Vol. 24, pp. 29–38 [in Ukr.]

7. Hai-Nyzhnyk, P. (2025). *Sense Ideologemes of V. Putin: Narratives of Value Manipulations and Casus Belli of Russian Geopolitics and Geostrategy*. Kyiv, 440 p. [in Ukr.]

8. Holovko, V. (2021). Agreement on the Settlement of the Crisis in Ukraine

2014. *Encyclopaedia of Ukrainian History: Supplementary Volume. Book 1: A–Z*. Kyiv. [online] Available at: http://www.history.org.ua/?termin=ugoda_pro_vreguljuvannja_kryzy_v_ukrajini [Accessed 22 Aug. 2025]. [in Ukr.]
9. *The Main Myth of Russian Propaganda: Analysis of the Narrative about “Ukrainian Fascism”*. [online] Available at: <https://spravdi.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/golovnyj-mif-rosijskoyi-propagandy.-analiz-naratyvu-pro-ukrayinskyj-fashyzm.pdf> [Accessed 22 Aug. 2025]. [in Ukr.]
10. Horbyk, R., Dutsyk, D., Shalaiskyi, S. (2023). *Effectiveness of Countering Russian Disinformation in Ukraine under Conditions of Full-Scale War*. Kyiv: Ukrainian Institute of Media and Communication, 66 p. [online] Available at: https://www.jta.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/UMCI_-Effectiveness-of-Russian-Disinformation-Counteraction-UA.pdf [Accessed 22 Aug. 2025]. [in Ukr.]
11. Hrytsak, Ya. (2011). *Passions for Nationalism: Old History in a New Way*. Kyiv, 176 p. [in Ukr.]
12. Hurkovskiy, V. (2012). Protection of the Image of the Ukrainian State under Conditions of Information Globalization. *State Administration: Theory and Practice*, No 2. [online] Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11 [Accessed 23 Aug. 2025]. [in Ukr.]
13. *Destructive Influences and Negative Narratives: Tools for Detection and Counteraction*. (2020). Kyiv, 54 p. [in Ukr.]
14. Dynamics of Perception of the Direction of Events in Ukraine and Trust in Certain Institutions between May 2022 and October 2023. *Kyiv International Institute of Sociology (KIIS)*. 31 October 2023. [online] Available at: https://kiis.com.ua/?cat=reports&id=1321&lang=eng&page=1&utm_source=chatgpt.com [in Ukr.] [Accessed 23 Aug. 2025]. [in Ukr.]
15. Report on the Human Rights Situation in Ukraine, 1 February – 31 July 2023. October 4, 2023. [online] *United Nations Organisation*. Ukraine. Available at: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/23-10-04%20OHCHR%2036th%20periodic%20report%20UKR_0.pdf [Accessed 23 Aug. 2025]. [in Eng.]
16. Zanoz, N. (2018). Five Myths of Russian Propaganda about Ukraine. 31 March 2018. [online] *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/29137371.html> [Accessed 23 Aug. 2025]. [in Ukr.]
17. Zelenko, H., ed. (2025). *Institutional (In)Capacity of the State in Ukraine: How to Break the Vicious Circle: A Monograph*. Kyiv, 480 p. [online] Available at: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/Instytutysijna-spromozhnist-derzhavy.pdf> [Accessed 23 Aug. 2025]. [in Ukr.]
18. Karpchuk, N., Yuskiv, B. (2020). Influence of Russian Propaganda on the Formation of the Image of Ukrainian Authorities. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii* (International Relations, Social Communications and Regional Studies), No 2(8), pp. 72–82. [in Ukr.]
19. Kentii, A. (1999). *Ukrainian Insurgent Army in 1942–1943*. Kyiv: [s.n.], 287 p. [in Ukr.]
20. Krasnodemska, I. (2019). Creation of Soviet Puppet Republics in the South-East of Ukraine as an Instrument of Bolshevik Expansion at the Beginning of 1918. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 4, pp. 25–49 [in Ukr.]
21. Minenko, Ye. (2023). Influence of Russian Propaganda on Ukraine’s Socio-Political Stability: Analysis of Methods and Consequences. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia* (Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Political Science and Public Administration), No. 3(69), pp. 47–51. [online] Available at: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3\(69\)-6](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3(69)-6) [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Ukr.]
22. Mishchuk, I. (2023). How Ukrainians Became Nazis in Russian Propaganda, or Is Nationalism = Nazism? *MediaSapiens*. 6 November 2023. [online] Available at: <https://>

ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/33399/2023-11-06-yak-ukraintsi-staly-natsystamy-u-rosiyskiy-propagandi-abo-chy-natsionalizm-natsyzm/ [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Ukr.]

23. Warning! Fake: Ukraine Will Destroy Russia – Are We Really Puppets in the Hands of the West? 2 October 2023. [online] *TV Channel 1+1 Ukraine*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=mwDGpT72K94> [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Ukr.]

24. Pavlov, D. (2018). Political Propaganda as a Means of Gaining, Retaining and Exercising Power. *Politologichnyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* (Political Science Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv), No. 81, pp. 30–37 [in Ukr.]

25. Extraordinary Elections of Members of Parliament of Ukraine, 21 July 2019. *Central Election Commission of Ukraine*. (2019). [online] Available at: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/protokol_zbvo_03082019.pdf [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Ukr.]

26. Resolution No. 757-VII on the Self-Removal of the President of Ukraine from Performing Constitutional Powers and Appointment of Early Presidential Elections. (2014). [online] *Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-18> [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Ukr.]

27. Putin at the Valdai Forum. Live Broadcast. 27 October 2022. [online] *RTVI News*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=duUL8bFTf64> [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Rus.]

28. Putin on the Beginning of the “Special Military Operation” in Donbas. 24 February 2022. [online] *BBC News – Russian Service*. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=iPvB_TcItgQ&t=24s [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Rus.]

29. Putin: Russia Does Not Consider Annexation of Crimea. 4 March 2014. [online] *BBC News Ukraine*. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/>

politics/2014/03/140304_putin_ukraine_statement_dk [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Ukr.]

30. *United Nations General Assembly. Resolution on the Territorial Integrity of Ukraine*. [online] Available at: https://rusaggression.gov.ua/files/program/2538705813443184210_file/file592991bc16eeba272d29fc250b5907ac.pdf [Accessed 24 Aug. 2025]. [in Ukr.]

31. Russia Outraged by the Development of the Ukrainian Language in Ukraine. (2022). 22 January 2022. [online] *LB.ua*. Available at: https://lb.ua/news/2022/01/22/503724_rosiya_oburena_rozvitkom_ukrainskoi.html [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

32. Serhiichuk, V. (2005). *Ukrainian Shift*. Vol. 2: Volyn 1939–1955. Kyiv, 840 p. [in Ukr.]

33. Stativka, N., Orel, Y. (2024). Ensuring Governance Resilience and Continuity of Public Services under Martial Law and Emergencies in Ukraine. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* (Theory and Practice of Public Administration). No. 2(79), pp. 77–98. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-04> [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

34. Ulushan, O., Ozeyder, I. (2024). Falsification of War: Fake Posts on Turkish Social Media during the Russo-Ukrainian War. *Komunikatsii v humanitarnykh ta sotsialnykh merezhakh* (Communications in Humanities and Social Networks), No. 11, pp. 1–14. https://www.nature.com/articles/s41599-024-03409-3?utm_source=chatgpt.com Available at: https://www.nature.com/articles/s41599-024-03409-3?utm_source=chatgpt.com [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

35. Fake: There is Civil War of the Russian People is Happening in Ukraine. 31 October 2022. [online] *StopFake*. Available at: <https://www.stopfake.org/uk/fejk-v-ukrayini-jdegromadyanska-vijna-rosijskogo-narodu/> [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

36. Fake: Ukraine is a “Historically Artificial State”. 30 October 2022. [online] *StopFake*. Available at: <https://www.stopfake.org/ru/fejk-ukraina-eto-istorichieski-iskusstvennoe-gosudarstvo/> [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Rus.]

37. Shulman, O. (2025). Nazism Would

Not Have Won Without Ukraine: About 8 Million Soldiers and 4 Million Dead – Our Contribution to Victory in WWII. Interview with Historian Yuriy Savchuk. 8 May 2025. [online] *ArmyInform*. Available at: <https://armyinform.com.ua/2025/05/08/naczym-bez-ukrayiny-ne-peremogly-b-blyzko-8-mln-voyiniv-ta-4-mln-zagybylyh-nash-vnesok-u-peremogu-v-drugij-svitovij/> [Accessed 23 Aug. 2025]. [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

38. Shchur, M. (2020). Stalin Played the “Ukrainian Card” at Yalta 75 Years Ago to Expand His Empire – Plokhii. 6 February 2020. [online] *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/yalta-konferentsiya-ta-naslidky-interview-sehiy-plokhij/30421033.html> [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

39. Yashchenko, Ya. (2023). Russian Disinformation Regarding the Ukrainian Conflict since 2014: Fact-Checking and Recurring Patterns. 18 September 2023. [online] *Aspenia Online*. Available at: https://aspensiaonline.it/russian-disinformation-about-the-ukrainian-conflict-since-2014-fact-checking-and-recurring-patterns/?utm_source=chatgpt.com [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

40. 74% of Ukrainians Joined Volunteering after 24 February 2022: Survey Results. 7 August 2024. [online] *UVS*. Available at: https://volunteer.country/en/library/74-of-ukrainians-joined-volunteering-after-february-24-2022-survey-results?utm_source=chatgpt.com [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

41. 84% of Ukrainians Support EU Membership – Survey. 15 March 2024. [online] *PON.org.ua*. Available at: <https://pon.org.ua/novyny/10994-84-ukrainciv-pidtrymuut-vstup-do-yevropeiskogo-souzu-opytuvannia.html> [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

42. Adamsky, D. (2015). Cross-Domain Coercion: The Current Russian Art of Strategy. *Proliferation Papers*, No. 54, November 2015. 47 p. Available at: https://www.ifri.org/sites/default/files/migrated_files/documents/atoms/files/pp54adamsky.pdf [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]

43. *Audit of USAID's Strengthening Civil Society in Ukraine Project. Audit Report No. 9-121-14-002-P*. May 29, 2014. [online] Available at: <https://oig.usaid.gov/sites/default/files/2018-06/9-121-14-002-p.pdf> [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]

44. Čížik, T., Schmidt-Felzmann, A., Gvineria, S., Pashkov, M., Šukytė, D. (2017). *Information Warfare – New Security Challenge for Europe*. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/322695565_Information_Warfare_-_New_Security_Challenge_for_Europe [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]

45. Čížik, T. (2018). Russian Information Warfare in Central Europe. In: Čížik, T. (ed.) *Information Warfare: New Security Challenge in Europe*. Bratislava: Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA). [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/326261888_Russian_Information_Warfare_in_Central_Europe_Published_in_Tomas_Cizik_ed_Information_Warfare_New_Security_Challenge_in_Europe_Bratislava_Centre_for_European_and_North_Atlantic_Affairs_CENAA [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]

46. Darczewska, J. (2014). *The Anatomy of Russian Information Warfare. The Crimean Operation, a Case Study*. Warsaw, 37 p. [online] Available at: https://www.files.ethz.ch/isn/181102/PW42_the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]

47. De luca, M., Giungato, L. (2024). Conspiratorial Narratives and Ideological Constructs in the Russia–Ukraine Conflict. *Genealogy*, 8(4), 131. [online] Available at: https://www.mdpi.com/2313-5778/8/4/131?utm_source=chatgpt.com [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]

48. Nilsson P-E., Hellström K. (2025). *All Eyes on Ukraine: Strategic Communication in the Russo-Ukrainian War, 2023–2024*. [online] Available at: https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--5758--SE?utm_source=chatgpt.com [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]

49. Franke, U. (2015). *War by Non-Military Means: Understanding Russian Information Warfare*. Stockholm, 60 p. [online] Available at: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4065---SE> [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]
50. GII 2024 Results: The GII Unveils the World's Innovation Leaders. [online] WIPO. Available at: https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/gii-2024-results.html?utm_source=chatgpt.com [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]
51. Gouliev, Z. (2025). *Propaganda and Information Dissemination in the Russo-Ukrainian War: NLP Analysis of Russian and Western Twitter Narratives*. [online] Available at: <https://arxiv.org/pdf/2506.01807> [Accessed 27 Aug. 2025]. in Eng.]
52. Kalenský, J., Osadchuk, R. (2024). *How Ukraine Fights Russian Disinformation: Beehive vs Mammoth*. Hybrid CoE Research Report. [online] Available at: https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2024/01/20240124-Hybrid-CoE-Research-Report-11-How-UKR-fights-RUS-disinfo-WEB.pdf?utm_source=chatgpt.com [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]
53. Paul, C., Matthews, M. (2016). The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model. [online] *RAND Corporation*. Available at: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> [Accessed 27 Aug. 2025]. [in Eng.]
54. Polegkyi, O. (2023). Russian Disinformation and Propaganda before and after the Invasion of Ukraine. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. No. 21(1), pp. 91–107. [online] Available at: https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/12/riesw_2023-01-06.pdf [Accessed 27 Aug. 2025]. [in Eng.]
55. Pomerantsev, P. (2014). *Nothing is True and Everything is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*. New York, 241 p. [in Eng.]
56. *Report on the Human Rights Situation in Ukraine*. 15 April 2014. [online] Available at: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/ohchr/2014/en/102679> [Accessed 27 Aug. 2025]. [in Eng.]
57. Snyder, T. (2010). *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*. New York. [in Eng.]
58. Solopova, V. (2023). *Automated Multilingual Detection of Pro-Kremlin Propaganda in Newspapers and Telegram Posts*. [online] Available at: <https://arxiv.org/pdf/2301.10604> [Accessed 26 Aug. 2025]. [in Eng.]
59. Stepanov, V. (2018). The Russo-Turkish War, 1877–1878. *Russian Studies in History*. Vol. 57(3-4), pp. 181–274 [in Eng.] <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10611983.2018.1620030> [Accessed 27 Aug. 2025].
60. *Ukraine: Projects. Total Project Cost and IFAD Financing*. [online] Available at: https://www.ifad.org/en/w/countries/ukraine?utm_source=chatgpt.com [Accessed 26 Aug. 2025]. [Accessed 27 Aug. 2025]. [in Eng.]
61. Ukraine's Global Rankings and Indices. [online] *BDO Ukraine*. Available at: https://www.bdo.ua/en-gb/ukraine-recovery-1/information-guides-from-bdo-in-ukraine/investments-in-ukraine/ukraine-s-global-rankings-and-indices?utm_source=chatgpt.com [Accessed 27 Aug. 2025]. [in Eng.]
62. *Undermining Ukraine: How Russia Widened Its Global Information War in 2023*. (Atlantic Council, 2024). [online] Available at: https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/undermining-ukraine-how-russia-widened-its-global-information-war-in-2023/?utm_source=chatgpt.com [Accessed 27 Aug. 2025]. [in Eng.]

Summary

KREMLIN PROPAGANDA MYTHOLOGY AS A FACTOR IN RUSSIA'S
HYBRID AGGRESSION AGAINST UKRAINE

Iryna KRASNODEMSKA

orcid.org/0000-0001-5552-9073

Candidate of Historical Sciences,

Head of the Department of Ethnology and History of Ukraine
of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv

email: kiisof@ukr.net

The relevance of the research. In the current conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war, Kremlin propaganda remains a key tool of influence. Its narratives not only legitimize aggression, but also destabilize the internal situation by distorting ideas about history, culture, and identity. This creates conditions for the implementation of Russia's hybrid strategies aimed at delegitimizing Ukrainian statehood.

The scale and impact of Russian disinformation require a profound analysis of its ideological foundations. Propaganda is based on the concepts of "one people," "mission," and "liberation," integrated into a general information war involving economic, military, and diplomatic resources. Its danger lies in undermining democracy, trust in institutions, and provoking internal conflicts.

The study of these myths is critically important for humanitarian security, strengthening unity, and protecting against information manipulation. This will allow the development of effective mechanisms for state structures, media platforms, and educational institutions to counter Russian propaganda.

The purpose of the article consists in a comprehensive analysis and systematization of Kremlin propaganda mythologies as a tool of informational and psychological influence in the conditions of the Russian Federation's hybrid aggression against Ukraine, as well as in determining their functional role in constructing destructive narratives aimed at undermining Ukrainian statehood, weakening social unity, and reducing the level of international support for Ukraine.

Conclusions. Ukraine has deep historical roots that influenced the formation of its statehood and became the foundation of modern independence. The people consciously chose the path of independent development, democratic values, and European integration. Propaganda narratives about "Nazism," "foreign governance," "civil war," or "state inefficiency" are tools of manipulation that distort both the domestic and international perception of the country. These elements of information warfare combine historical myths, large-scale disinformation, and social media technologies. Low trust in state institutions, inadequate media literacy, and political disunity within society enhance their influence.

This rhetoric is actively used for the purposes of information and psychological operations: it is aimed at denying the sovereignty of Ukraine, undermining the legitimacy of the state leadership, justifying aggressive actions, discrediting the Armed Forces of Ukraine, and creating conditions for justifying the work of occupation administrations.

Despite the significant scale of the hostile information campaign, Ukraine remains resilient and continues to fight for its European future. Effective countermeasures require a combination of tactical tools, such as fact-checking and open intelligence (OSINT) techniques, with comprehensive strategic measures, including strengthening the capacity of the media and civil society to contribute to the protection of national interests.

Keywords: Russian, Kremlin, propaganda, mythologemes, Russian aggression, narratives, myths, Russian Federation, Ukraine, falsification, information space.